

Ο ατομικισμός ως χαρακτηριστικό

Κύριε διευθυντά

Χωρίς αμφιβολία, οι κοινωνικές αξίες και οι κανόνες συνιστούν τον βασικό πυλώνα στις διαδικασίες της αγωγής και της κοινωνικοποίησης και, γενικά, στους θεσμούς κάθε κοινωνικού συστήματος.

Είναι γνωστό, τουλάχιστον στους ειδικούς, ότι η κοινωνική συμβίωση προϋποθέτει έναν ελάχιστο βαθμό συναίνεσης ανάμεσα στα μέλη που απαρτίζουν το κοινωνικό σύστημα. Προϋποθέτει, δηλαδή, επίγνωση πώς πρέπει να συμπεριφέρεται κανείς σε κάθε περίπτωση. Τον συνεκτικό και ρυθμιστικό αυτό ρόλο παίζουν, σε όλα τα κοινωνικά συστήματα, οι κοινωνικές αξίες, οι οποίες, συνεπικουρούμενες από τους κανόνες, προσδιορίζουν και προσανατολίζουν την κοινωνική συμπεριφορά των ανθρώπων, συμβάλλοντας έτσι στη συνέχιση και τη διάρκεια των σχέσεών τους. Με άλλα λόγια, οι κοινωνικές αξίες αποτελούν «ύψιστα κοινωνικά αγαθά», τα οποία η κάθε κοινωνική ομάδα, αλλά και το ίδιο το άτομο, ταξινομούν και ιεραρχούν με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το πολιτισμικό και μορφωτικό τους επίπεδο, καθώς και τις χωροχρονικές και λοιπές περιστάσεις.

Στον πυρήνα των αποκαλούμενων οικουμενικών αξιών ανήκουν η ζωή, η δημοκρατία, η ειρήνη, η ψυχική ηρεμία, η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη, η παιδεία κ.ο.κ., οι οποίες χαρακτηρίζουν τις εκπαιδευτικές διαδικασίες και τους σκοπούς του σχολείου, τουλάχιστον σε θεωρητική βάση. Επομένως, ο ρόλος της αγωγής και της κοινωνικοποίησης στο θέμα αυτό αναδεικνύεται καθοριστικός για τη διαμόρφωση της κοινωνικής συμπεριφοράς του μαθητή και, συνολικά, της συγκρότησης της προσωπικότητάς του.

Το σχολείο διακηρύσσει και διδάσκει τις αξίες της συλλογικότητας και της αλληλεγγύης στις εκπαιδευτικές του διαδικασίες. Ωστόσο, και σύμφωνα με τις έρευνες, στην πράξη μονοπωλούν το εκπαιδευτικό κέντρο βάρους οι ατομικές διαδικασίες μάθησης, εξέτασης και βαθμολόγησης, ενώ μειονεκτούν οι ομαδικές και συλλογικές διαδικασίες, που προάγουν τη συνεργασία και την ομαδικότητα ανάμεσα στους μαθητές. Και αυτό φανερώνεται από το γεγονός ότι ο μαθητής εξετάζεται ατομικά: ατομικά μαθαίνει, ατομικά γράφει, ατομικά επιλύει τις ασκήσεις, αναπτύσσει τις σκέψεις του και, γενικά, διαχειρίζεται όλες τις μαθησιακές διαδικασίες και, τελικά, ατομικά «λογοδοτεί» σε όλα. Με άλλα λόγια, ο μαθητής διαπαιδαγωγείται και κοινωνικοποιείται να δρα και να λειτουργεί με ατομικιστικό τρόπο. Οι εμπειρίες αυτές εκπαίδευσης και μάθησης συμπληρώνουν εκείνες που ο μαθητής βιώνει, επίσης, καθημερινά στο οικογενειακό περιβάλλον, στο οποίο κυριαρχεί, κατά κανόνα, η υπερπροστατευτική αγωγή, με το παιδί να απολαμβάνει, χωρίς οριοθετημένους κανόνες, την ικανοποίηση των περισσότερων επιθυμιών του. Για παράδειγμα, του δίνεται η δυνατότητα να οδηγεί, χωρίς κανένα μέτρο ασφάλειας και εκπαίδευσης, ακόμη και δίτροχη μηχανή σε ηλικία μόλις 12 ετών, μια παραχώρηση με την οποία εξοικειώνεται «εγκαίρως» στην παραβατικότητα.

έτσι, με την ενηλικίωσή του, έχουν εδραιωθεί (sic) πρακτικές και νοοτροπίες παραβατικότητας ως αυτονόητες και φυσιολογικές πράξεις.

Επιπλέον, ζήτημα εμπειριών και νοοτροπιών είναι η συμπεριφορά, σύμφωνα με την οποία ο Έλληνας, συνήθως, έχει άποψη επί παντός του επιστητού, με μία απόλυτη ισχυρογνωμοσύνη. Επίσης, σπάνια κάνει λάθος (sic), γι' αυτό και δεν χρειάζεται να ζητήσει συγγνώμη, η οποία, εξάλλου, εκλαμβάνεται από τον ίδιο και ως υποτιμητική ενέργεια. Χαρακτηριστικό γνώρισμα ατομικισμού αποτελεί η στάση του ότι το δίκιο είναι σχεδόν πάντα με το μέρος του και ότι οι οποιεσδήποτε ευθύνες πρέπει να αναζητηθούν στους άλλους και με μία επιρρέπεια να ασκεί αβάσιμη κριτική σε όλους και σε όλα. Αυτή η συμπεριφορά αποτελεί, δυστυχώς, στέρεο γνώρισμά του, ενεργώντας χωρίς να υπολογίζει τις συνέπειες των πράξεών του. Γι' αυτό και εκδηλώνεται με παρορμητισμό, επιθετικότητα και έλλειψη ορθολογικής διαχείρισης σε οποιαδήποτε προστριβή, οδηγούμενος με ευκολία σε αμετροέπειες και σε πλήγματα κατά της αξιοπρέπειας του άλλου.

Κλείνοντας, θα υποστηρίζαμε ότι η πολιτεία οφείλει να αναβαθμίσει το σχολείο ως προς τον παιδευτικό του ρόλο, αποδίδοντας τη δέουσα παιδαγωγική σημασία στις εκπαιδευτικές του διαδικασίες και να περιορίσει αποφασιστικά τον γνωσιοκεντρικό, εξετασιοκεντρικό και βαθμοθηρικό του ρόλο, ο οποίος προάγεται και ενισχύεται από την εφαρμοζόμενη εκπαιδευτική πολιτική. Επομένως, και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να αξιοποιούν τις δικές τους δυνατότητες στην κατεύθυνση προαγωγής και ενίσχυσης των διαδικασιών συλλογικότητας και συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές τους. Το παιδί και ο νέος είναι απαραίτητο να διαπαιδαγωγηθούν και να κοινωνικοποιηθούν, τόσο στο οικογενειακό όσο και στο σχολικό περιβάλλον, με αξίες, στις οποίες κυρίαρχο ρόλο θα παίζουν πραγματικά η συλλογικότητα, η συνεργασία, ο σεβασμός στον άλλο, στο περιβάλλον και στο διαφορετικό. Αυτό συνεπάγεται, πρωτίστως, ότι και το ίδιο το σχολείο, το οποίο ασκεί πιο συστηματική αγωγή, πρέπει να αναβαθμίσει τον ρόλο του στις παιδευτικές διαδικασίες που προάγουν και ενισχύουν την πληρότητα επικοινωνίας και πράξης και, τελικά, τη συγκρότηση της προσωπικότητας του μαθητή. Στην κατεύθυνση αυτή πρέπει να συμβάλουν, βεβαίως, τα ΜΜΕ και το στενότερο και ευρύτερο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα.

Χαραλαμπος Κωνσταντινου - Καθηγητής Σχολικής Παιδαγωγικής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

επιστολή στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 20-7-2014

<http://www.kathimerini.gr/776965/opinion/epikairothta/politikh/grammata-anagnwstwn>